

Тема 4. Ролі, функції та базові компетенції експерта у галузі освіти.

Лектор: Олена Хаустова, к.п.н., доцент,
доцент кафедри педагогіки і психології
освітньої діяльності ЗНУ

План

Ролі експертів у галузі освіти: експерт, консультант, аналітик, менеджер тощо.

Провідні функції експерта у галузі освіти.

Вимоги до експертів у галузі освіти.

Базові компетенції експерта у галузі освіти.

Методи відбору експертів у галузі освіти: евристичні, статистичні, тестові, документальні та комбіновані.

Процедура добору групи експертів

Принципи діяльності у творчих групах.

Ролі експертів у галузі освіти

експерт

консультант

аналітик

розробник

менеджер

Провідні функції експертів у галузі освіти

експерт

консультант

аналітик

розробник

менеджер

Вимоги до експерта

Експерт (від лат. expertus - досвідчений) - компетентна особа, яка запрошується у спірних питаннях.

Експертна діяльність має особливості, характерні тільки для неї. Предметом мислення експерта виступають події, процеси, які можуть бути прийняті соціумом під різним кутом зору. Тобто експерт повинен мислити як прогнозіст - формувати висловлення в термінах модальності. Експерт у своїй діяльності ніколи не може бути абсолютно нейтральним до об'єкта експертизи.

Експертом може бути призначена будь-яка особа, яка має необхідні знання для підготовки висновку з досліджуваних питань, незалежно від того, чи працює вона у спеціальній установі та є професійним експертом, чи не працює в такій установі, і проведення експертизи не входить до кола її службових обов'язків. Експерт дає висновок від свого імені і несе за нього особисту відповідальність

Вимоги до експерта

Експертом може бути будь-яка особа, яка володіє необхідними знаннями для підготовки висновку [Цивільний процесуальний кодекс України, ст. 57].

Вірогідність експертної оцінки залежить від компетенції експерта. Незалежно від рівня експертизи її повинні давати найкваліфікованіші фахівці. Пропоновані загальні вимоги до експерта:

компетентність;

креативність, розвинуті творчі здібності, що дозволяють аналізувати проблемні ситуації та знаходити шлях розв'язку протиріч;

відсутність схильності до конформізму, прийняття думки більшості;

наукова об'єктивність;

аналітичність, широта й конструктивність мислення;

позитивне ставлення до інновацій, відсутність консерватизму, тобто прагнення дотримуватися один раз обраної позиції.

Вимоги до експерта

Ю. К. Бабанський виділяє такі вимоги до експертів: компетентність, здатність до вирішення творчих завдань, об'єктивність оцінювання, позитивне ставлення до експертизи, аналітичність і широта мислення, конструктивність мислення, колективізм і самокритичність.

Експертологія як наука пропонує таку модель ідеального експерта:

відносно незалежне адміністративне становище;
досвід активної роботи в даній системі;
досвід активної наукової роботи;
здоров'я (відсутність роздратованості, песимізму, нещирості);

інтелектуальна продуктивність;
працездатність;
упевненість в судженнях;
природна допитливість;
урівноваженість реаліста;
природна щирість;
строге дотримання моралі;
почуття соціальної відповідальності.

Вимоги до експерта

В. С. Черепанов визначає такі риси ідеального експерта:

креативність - здатність вирішувати творчі задачі, метод вирішення яких частково чи повністю відомий;

евристичність - здатність бачити чи створювати неочевидні проблеми;

інтуїція - здатність роботи висновки про досліджуваний об'єкт без логічного обґрунтування;

предикативність - здатність передчувати та передбачати майбутній розвиток об'єкта;

незалежність - здатність протистояти колективній думці та відстоювати свою власну;

різносторонність - здатність бачити та обговорювати проблему з різних сторін.

Базові компетенції експерта у галузі освіти

Ключові компетентності

- здатність до аналізу, організації та планування в галузі управління розвитком системи освіти;
- володіння технологіями управління людськими ресурсами;
- уміння знаходити і приймати організаційні управлінські рішення;
- здатність керувати в кризових ситуаціях;
- уміння і готовність формувати команду для вирішення поставлених завдань: уміння розподіляти функції, повноваження і відповідальність між виконавцями; уміння розробляти системи стратегічного, поточного та оперативного контролю; володіння принципами і сучасними методами управління операціями в різних сферах діяльності.

Базові компетенції експерта у галуз освіти.

Загальні компетентності:

– уміння встановлювати і підтримувати відносини з колегами і підлеглими, говорити з людьми їхньою мовою;

– особистісні властивості:

уміння схоплювати суть справи інтуїтивно і швидко, виділяючи істотні сторони ситуації;

схильність до навчання і відкритість новому; уміння виділяти ціле і бачити зв'язки між його частинами;

уміння приймати точні рішення, виходячи з реальних обставин;

здатність інтуїтивно приймати адекватне рішення в умовах дефіциту інформації і часу;

здатність бути незалежним від соціальних стандартів і від страху оцінки;

здатність жити сьогоденням і рухатися вперед;

здатність йти на виправданий ризик і діяти в критичних ситуаціях;

здатність самостійно приймати рішення, утримувати свою увагу на пріоритетних цілях;

здатність брати на себе відповідальність, зберігаючи присутність волі та духу;

здатність покладатися на інших людей і делегувати повноваження;

здатність приймати допомогу; терпимість до людських обмежень;

здатність приймати природну швидкість виконання проектів, зміни у своїй команді і в собі самому.

Базові компетенції експерта у галузі освіти

Спеціалізовані компетентності:

- здатність використовувати знання методів і теорій гуманітарних, соціальних та економічних наук під час здійснення експертних робіт;
- володіння методами і спеціалізованими засобами для аналітичної роботи і наукових досліджень;
- володіння методикою аналізу економіки громадського сектору, макроекономічними підходами до пояснення функцій і діяльності держави;
- володіння методами та інструментальними засобами, що сприяють інтенсифікації пізнавальної діяльності;
- здатність здійснювати верифікацію і структурування інформації, одержуваної з різних джерел;
- уміння використовувати інформаційні технології для вирішення різних дослідницьких та адміністративних завдань;
- здатність критично оцінювати інформацію і конструктивно приймати рішення на основі аналізу та синтезу;

Базові компетенції експерта у галузі освіти

Спеціалізовані компетентності:

- володіння навичками використання інструментів економічної політики;
- уміння виробляти рішення, що враховують правову та нормативну базу;
- розуміння сучасних тенденцій розвитку політичних процесів у світі, світовій економіці та глобалізації, зорієнтованість у питаннях міжнародної конкуренції;
- володіння сучасними методами діагностики, аналізу і вирішення проблем у галузі розвитку системи освіти, а також методами прийняття рішень та їх реалізації на практиці;
- уміння систематизувати і узагальнювати інформацію, готувати пропозиції щодо вдосконалення управління розвитком системи освіти;
- здатність висувати інноваційні ідеї та нестандартні підходи до їх реалізації;
- здатність до кооперації в рамках міждисциплінарних проектів та роботи в суміжних сферах.

Критерії, параметри, показники

Великий тлумачний словник сучасної української мови (К.: Ірпінь, 2001) подає такі трактування:

Критерій - підстава для оцінки, визначення кваліфікації чогось; мірило.

Параметр - змінна величина, від якої залежить значення іншої змінної величини; критерій, показник, ознака, відносно якої здійснюється оцінювання, за якою характеризується щонебудь (с. 705).

Показник - свідчення, доказ, ознака чогось (с. 838).

У науковій літературі показники - це статистичні дані, що дозволяють оцінити судження про ключові аспекти функціонування освітніх систем. У це визначення входить:

поняття про те, що ми маємо справу з вимірювальними характеристиками освітніх систем;

намагання виміряти ключові аспекти;

показники повинні демонструвати наявність стандарту, відносно якого виноситься судження (Й. Ширень).

Критерії якості освіти

1. Критерії якості зовнішньої ефективності (розвиток системи освіти на основі використання матеріальних і людських ресурсів, звітність, модернізація освіти на основі потреб ринку праці, створення нових технологія навчання).

2. Критерії внутрішньої ефективності освіти у навчальному закладі, до яких належать:

результативність навчально-виховного процесу (рівень навчальних досягнень учнів і випускників закладу; результативність системи національного виховання; забезпечення здоров'я та фізичного розвитку дітей; соціальний авторитет навчального закладу);

рівень організації освітньої діяльності закладу (організація навчально-виховного процесу; стан матеріально-технічної та навчально-методичної бази; кадрове забезпечення; соціальний захист, збереження здоров'я учнів і працівників; система управління);

додаткові напрями та показники освітньої діяльності, характерні для певного закладу.

Класифікація експертиз

1. У залежності від рівня організації: міждержавні, державні, громадські, відомчі. За формою: постійні та тимчасові.
2. Залежно від об'єкта експертизи: експертиза проекту й експертиза об'єкта. Об'єктів експертизи існує безліч. Їх класифікація може йти в напрямку розвитку кваліфікації систем: природничо-господарські, технічні, інформаційні (наука, культура, юриспруденція), соціальні.
3. Експертизи можна класифікувати в залежності від світоглядних рівнів відображень існуючої реальності (рефлексії). Ю. М. Федоров пропонує такий поділ експертизи:
 - Ноологічні - трансцендентальні, містичні, астрологічні.
 - Гуманітарні - філософські, філософсько-антропологічні.
 - Соціетальні - політичні, соціологічні, економічні, юридичні, соціально-медичні.
 - Природничо-наукові - гідрологічні, геологічні, географічні, геоекологічні, біологічні, метеорологічні, медико-біологічні, технологічні, інженерно-будівельні.

Класифікація експертиз

У практиці оцінки результатів освітньої діяльності існує два основних підходи: інспекторська й експертна оцінка.

Інспекторська оцінка здійснюється методом шкалування, порівняння з еталоном, фіксації статистичних даних. Експертна оцінка - результат науково-педагогічної експертизи, мотивована думка, судження спе-ціаліста про якість того, що було предметом експертизи.

Методи відбору експертів у галузі освіти

Для підбору експертів використовуються також методи:

документальний (на основі об'єктивних анкетних даних);

експериментальний (на основі аналізу досвіду роботи в попередніх експертизах);

метод голосування експертами-виборцями;

метод самооцінки кандидатами в експерти (за бальною системою).

Поняття "статус експерта" означає сукупність прав та обов'язків, повноваження й відповідальність експерта. Визначається на основі нормативно-правових документів і затверджується президією експертної ради.

Методи відбору експертів у галузі освіти

Як стверджує В. С. Черепанов, є п'ять способів, за допомогою яких оцінюються компетентність і якісні характеристики експертів:

евристичні - до них відносяться метод самооцінки (експерт сам визначає свою професійну компетентність) та взаємооцінки (метод взаємних рекомендацій);

статистичні методи оцінки, засновані на статистичних даних вимірювання компетентності (кваліметричний підхід);

тестові методи використовуються, коли експертні оцінки одержуються в результаті спеціальних вимірювань за допомогою тестів;

документальні методи, засновані на тому, що деякі документально підтверджені дані про експерта (стаж роботи, участь у науково-педагогічних конференціях, опубліковані праці тощо) можуть характеризувати якість компетентності експерта;

комбіновані методи, засновані на використанні різних методів оцінки компетентності.

Процедура добору групи експертів

визначення
кількості
експертів

складання
списку
експертів

отримання
згоди на
участь у
роботі

Процедура добору групи експертів

Існує ряд методик визначення компетентності експерта. Найбільш поширена методика - це оцінка відносних коефіцієнтів компетентності за результатами висловлювання фахівців, включених в експертну групу, про її склад. Фахівцям пропонується висловити свою думку про включення інших осіб в експертну групу для вирішення певної проблеми. Якщо в цей список додаються особи, яких не було в початковому списку, то їм також пропонується назвати фахівців для участі в експертизі. Провівши кілька турів такого опитування, складається повний список кандидатів в експерти.

Вироблення групового рішення

До принципів групового вибору відносять:

1. Принцип більшості голосів. У груповій ОПР можуть створюватися коаліції - об'єднання учасників групи зі співпадаючими цілями. Нехай у груповій ОПР є безліч коаліцій $V = (v_1, v_2, \dots, v_s)$, де s - кількість коаліцій, $s \in [1 \dots d]$: - якщо $s = d$ - всі коаліції одноосібні, всі члени групи мають різні цілі; - якщо $s = 1$ - має місце одна коаліція, яка включає всіх членів групи.

Кожна коаліція має свою функцію переваги f_k . Суть принципу більшості голосів - групова перевага повинна відповідати коаліційній перевазі, яка нараховує кількість експертів, що перевищують певний поріг. Принцип більшості голосів використовується при демократичному способі прийняття рішень, не враховує інтересів усіх членів групи.

2. Принцип диктатора - групою приймаються переваги одного експерта. Функція переваги має вигляд: $F = (f_1, f_2, \dots, f_d) = f_k$, де f_k - функція переваг диктатора. За своєю суттю, в даному випадку групова перевага відповідає індивідуальній. При відсутності стимулюючих факторів така група розпадається.

Вироблення групового рішення

Метод групової оцінки об'єктів полягає в раціональній організації та проведенні експертами аналізу проблеми, кількісної оцінки суджень та обробці результатів експертизи. Узагальнене судження групи експертів приймається як рішення проблеми.

Відповідно до гіпотези про те, що експерти є достатньо точними «вимірниками», групова оцінка будується на основі застосування методів усереднення тобто вважається, що індивідуальні оцінки експертів утворюють компактну групу, яка дає можливість використовувати математичне очікування чи медіану як найбільш ймовірну оцінку.

Завдання 1 для практичного заняття 3: підготувати доповідь на 1 із тем на вибір:

- Освіта як об'єкт експертизи.
- Експертиза та консультування в освіті як вид професійної діяльності.
- Особливості наукової та гуманітарної експертизи.
- Процес консультування.
- Етапи консультування.
- Особистісно орієнтоване консультування в освіті.
- Психологічне консультування в освіті.
- Управлінське консультування.
- Консультування керівників освітніх установ.
- Експерт у галузі освіти як фахівець у галузі освіти.